

KOLMVEERAND SAJANDIT MAAILMA MUUSEUMITE ESINDUSORGANISATSIOONI

Igas valdkonnas on väga olulised oma eriala organisatsioonid, mis ühendavad sama tööd tegevaid inimesi ja asutusi, kus saab omadega kogemusi vahetada, teha ühistegevusi, täita ka esindusfunktsioone ja samal ajal kogu valdkonda edasi arendada. See on vajalik ühe riigi piires, aga eriti rahvusvaheliselt, kus kõige kaalukamad on ülemaailmsed erialaühendused.

Katrin Savomägi - ajaloolane, ICOM-Eesti asutajaliige ning esimene sekretär

Muuseumite maailmas on selleks Rahvusvaheline Muuseumite Nõukogu (International Council of Museums – ICOM), muuseumite ja muuseumitöötajate rahvusvaheline organisatsioon, mille ülesandeks on uurida, säilitada ja ühiskonnale vahendada maailma loodus- ja kultuuripärandit, kaasaega ja tulevikku, materiaalsel ja mittemateriaalsel pärandil.

Antud artiklis tulebki lähema vaatluse alla see globaalne organisatsioon ning samuti Eesti osa selles, sest selle aasta novembris möödus 75 aastat ICOMi loomisest.

Vajadus maailma muuseumikogukonda ühendava organisatsiooni järgi kerkis eriti esile peale Teise maailmasõja lõppu, sest arusaamine globaalse kultuuripärandi kaitsest oli jõudnud uuele tasandile. Esialgselt initsiaatoriks oli ameeriklasest advokaat Chauncey Jeromy Hamlin, Buffalo Teadusmuuseumi usaldusisikute nõukogu juht, kes oli olnud ka Ameerika Muuseumite Assotsiatsiooni president. Teine oluline inimene oli Prantsuse Muuseumite direktor Georges Salles. Mehed kohtusid 1945. aastal ning vastavalt Hamlini ettepanekule allkirjastati ringkiri, et kutsuda kokku Louvre'isse Rahvusvahelise Muuseumite Nõukogu asutamiseks maailma kõige silmapaistvamad museoloogid. Salles aitas Hamlinit ka läbirääkimistel Briti Muuseumi direktoriga Londonis.

Esimene kokkutulek toimus Prantsusmaal Louvre'i muuseumis 16.–20. novembrini 1946 ning ICOMi asutamise kuupäevaks loetaksegi seepärast 16. no-

vembrit 1946. Chauncey J. Hamlinist sai aastateks 1946–1953 esimene organisatsiooni president. Teiseks presidendiks sai 1953–1959 Georges Salles. Algusaastatel panustas palju ka tuntud prantsuse museoloog Georges-Henri Rivière, kes oli aastatel 1948–1965 esimeseks ICOMi tegevdirektoriks.

1947. aastal allkirjastati leping Ühinenud Rahvaste Hariduse, Teaduse ja Kultuuri Organisatsiooniga (ingl United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization lühend UNESCO). See ÜRO juures töötav organisatsioon loodi 1945. aastal Londonis, aga kuna põhikiri jõustus alles 4. novembril 1946, siis ka nemad tähistavad praegu oma 75 aasta juubelit. UNESCO-lt saadi ka toetust, avati peakontor Kleberi avenüül Pariisis ning loodi dokumentatsiooni keskus (hilisem UNESCO-ICOM dokumentatsiooni keskus). Oluline sündmus ICOMi loomise perioodist oli esimese peaassamblee toimumine 1947. aastal Mehhikos.

Tänapäevaks on ICOMist saanud ülemaailmne suhtlusvõrgustik rohkem kui neljakümne kaheksa tuhandele liikmele 142 riigist ja piirkonnast, kes tegutsevad selle nimel, et luua maailm, kus kultuuripärand on ühtemoodi hinnatud, mõistetud ja kaitstud. Samas pööratakse tähelepanu muuseumite ja muuseumitöötajate elukutse edendamisele ning arendamisele rahvusvahelisel tasandil. ICOM töötab 124 rahvuskomitee ja 32 rahvusvahelise komitee kaudu, mis esindavad muuseumite väga erinevaid valdkondi. Oma panuse annavad veel sidusorgani-

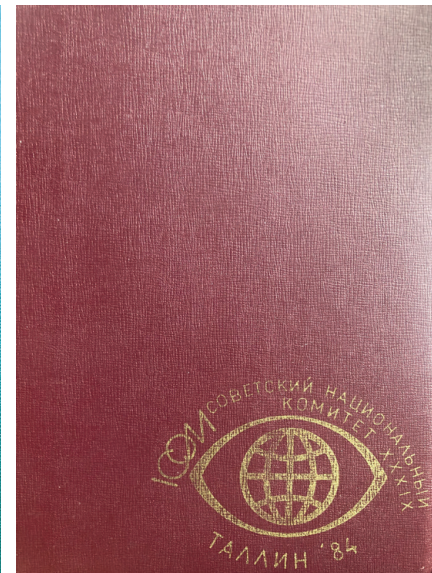
satsioonid. Väga oluline dokument on ICOMi eetikakoodeks, kus on muuseumite tegutsemise miinimumstandardid, mida on mitmel korral täiendatud. Eesmärk on hoida kultuuripärandit ka tulevastele põlvetele ning selleks loodud 5 programmi (nt võitlus ebaseadusliku kaubitsemisega, hädaolukordade programm katastroofide puhul, omandiküsimused) ning koostööd tehakse INTERPOLi ja paljude teiste organisatsioonidega.

Tööd koordineerib juhtivorganina iga kolme aasta tagant valitud Täitevkomitee ja selle nõustajana Nõuandev komitee, kus on esindatud kõik alamkomiteede, rahvusvaheliste komiteede ning sidusorganisatsioonide esimehed. Iga kolme aasta tagant toimuvad suured üldkongressid ning asukoha nimel konkureeritakse kõvasti. 27. ICOMi üldkonverents tuleb 2025. aastal Dubais.

Eesti ja ICOM

Eestlastest puutus selle rahvusvahelise organisatsiooniga esimesena kokku Inge Teder, kel oli 1966. aastal peale Eesti Kunstimuuseumi direktoriks saamist võimalus liituda ICOM Nõukogude Liidu alakomiteega. Ta on tunnustavalt meenutanud, kui palju andis talle ICOMi töös osalemine ning väga erinevates kohtades üleilmsetel konverentsidel käimine. Tänu sidemetele sai ta Eestisse tuua põnevaid kunstinäitusi teistest riikidest.

Eesti muuseumirahvas puutus selle rahvusvahelise organisatsiooniga laiemalt kokku 1984. aastal, kui Nõukogude ICOM otsustas ühe oma ürituse pidada Tallinnas.



1984. a Tallinnas toimunud Nõukogude ICOMi alakomitee üritust meenutavad vaid märkmi-ku kaaned. Foto: Katrin Savomägi

Muuseumid ja muuseumitöötajad saavad liituda ICOMiga ainult oma riigi rahvuskomiteede kaudu. Selline võimalus avanes Eestile peale iseseisvumist, kui hakati aktiivsematele välissuhtlusega tegelevatele inimestele seda võimalust tutvustama. Protsess polnud nii lihtne, sest võõrkeele oskus polnud nii iseenesest mõistetav kui tänapäeval ning puudus ka kogemus rahvusvahelise bürokraatiaga. Liikmemaksume suurused tundusid lausa ulmelised, aga oma rahvuskomitee loomiseks tuli leida nõutud miinimumarv huvilisi. Kuid alati on hinnatud seda, et liikmelisus võimaldab enamikku muuseumeid maailmas tasuta külastada. Eesti ICOMi asutamiskoosolek

toimus 16. novembril 1992 Eesti Vabariigi Kultuuriministeeriumis. Võeti vastu põhikiri ja valiti nelja liikmeline juhatus, kus esimeheks sai Eesti Ajaloomuuseumi direktor Toomas Tamla, aseesimeheks Eesti Rahva Muuseumi direktor Tõnis Lukas, sekretäriks Eesti Meremuuseumi osakonna juhataja Katrin Savomägi ning liikmeks Eesti Arhitektuurimuuseumi direktor Karin Hallas. Koosolek volitas juhatust pöörduma ICOM Täidesaatva Nõukogu poole rahvuskomitee tunnustamiseks ning see aktsepteeriti 1992. a detsembris. Liikmetel oli võimalus valida ka oma erialale sobivaim rahvusvaheline alakomitee, kus siis aktiivsemalt tegutseda. Kuid alguses me ei



Esmakordselt õnnestus osaleda Pariisis toimuval ICOMi nõuandva komitee aastakoosolekul 1994. a. Esiplaanil ICOM Eesti Rahvuskomitee juhatuse esimees Toomas Tamla.

teinud seda huvide järgi, vaid proovisime tundma õppida võimalikult rohkem erinevaid komiteesid, sisulisemaks tegevuseks ning sõitudeks erinevatele üritustele ei olnud nagunii raha. Väga sügava mulje jättis esmakordne osalemine ICOM Nõuandva komitee aastakoosolekust 1994. aasta juunis Pariisis, kus osalesin koos Eesti ICOMi esimese esimehe Toomas Tamlaga. Kuidagi imelik oli näha Eesti silti nõupidamiste saalis, kus istusid koos kogu maailma esindajad ning see kõik oli päris ja meid võeti võrdselt teistega. Aga osavõtt sai teoks tänu sellele, et reisisime koos Soome ICOMi rahvuskomiteega, kes toetasid nii finantsiliselt kui ka juhendasid üldse. Mäletame, et sarnast abi osutati ka paljudele teistele Eestis tähtsatele rahvusvahelistele organisatsioonidele, kellel alguses puudusid igasugused finantsilised vahendid. Kuna polnud ka hotelliraha, siis õõbisime väliseestlaste juures ning siamaani saab tänutundega mõelda tookord Pariisis elanud Hannes Mathiesenile. Iga kolme aasta tagant toimuval üldkongressile 1995. a Stavangeris sai sõidetud juba ICOMi osalisel toel ning seetõttu ka suurema grupiga. Kõik see on nüüd ammune minevik.

Aastate jooksul on toimunud palju arenguid, muutumas maailmas on muutunud ka muuseumid. Praeguseks on mitmetulundusühinguna tegutsev ICOM Eesti Rahvuskomitee kujunenud tugevaks organisatsiooniks nii Eestis kui ka rahvusvaheliselt. Eestis kuuluvad seisuga 31.12. 2020 oma rahvuskomitee kaudu ICOMi ja selle alakomiteedesse 243 individuaalliiget ning 11 institutsionaalset liiget. Lisaks osalevad eestlased ka mitmete rahvusvaheliste alakomiteede juhatustes, aga põllumajandusmuuseumite alakomitees ja tarbekunsti- ja disainimuuseumite alakomitees on meie inimesed praegu juhtideks. Eestis on toimunud nii ICOMi koolitused kui ka alakomiteede konverentsid. Rahvusvahelist muuseumi päeva 18. mail tähistatakse juba alates 1977, kuid Eestis on kujunenud tore traditsioon tähistada seda konverentsiga, kus esinevad inimesed väljastpoolt muuseumeid ja esindavad nii hoopis teistsugust vaatenurka. Olulist tööd teeb muuseumiterminoloogia töörühm, mis on välja andnud juba mitu e-trükist. Kõige uuem ettevõtmine on programm Roheline muuseum.

2021 novembris alguse saanud ICOM 75 juubeliüritused kestavad terve aasta ning loodame, et vaatamata koroonale ootab ees palju huvitavaid kohtumisi, kus vaadatakse nii ajalukku kui ka tulevikku. Nagu selles organisatsioonis öeldakse – muuseumitel pole piire, neil on võrgustik (*Museums have no borders, they have a network*).



ICOMi sekretariaat on pikki aastaid töötanud Pariisis, UNESCO peamajas. Foto: Urmas Dresen.



Kõige suuremad sündmused on iga kolme aasta tagant toimuvad üldkongressid. Väga uhke oli Eestit esindada 1995. aastal Stavangeris. Paremt vasakule ICOM Eesti sekretär Katrin Savomägi, kolmas juhatuse esimees Toomas Tamla ning viies Eesti Kultuuriministeeriumi muuseuminõunik Kaia Varrak.



Eestlaste aktiivsust näitab ka see, et siin on toimunud juba mitmed üritused. Üks ICOMi rahvusvahelistest komiteedest ICME (Etnograafia) pidas 2018 oma aastakonverentsi Tartus Eesti Rahva Muuseumis.



Osa ICOM Eesti juhatusest 2019 Jaapanis toimunud üldkongressil. Esiplaanil sekretär Kadri Rannala, esimees Agnes Aljas, Tiina Vint, aseesimees Kersti Koll, Laura Kipper.



Viimane üldkongress peeti 2019 Kyotos, kus üks huvitavamaid teemasid oli, kuidas peaks muutma muuseumi definitsiooni.